

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Türk Sosyolojisinde Yerlilik Tartışmalarına Bir
Şair Katkısı: İsmet Özel'in Yerlilik AnlayışıAbdulkadir İnce¹

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 20. 09. 2021

Kabul: 19. 12. 2021

Online Yayım: 19. 12.
2021

Anahtar Kelimeler:

İsmet Özel
Türk sosyolojisi
Yerlilik
Türklük
Baticılaşma

Kaynak Gösterimi İnce, A. (2024). Türk Sosyolojisinde Yerlilik Tartışmalarına Bir Şair Katkısı: İsmet Özel'in Yerlilik Anlayışı. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 26 (1), 133-162.
doi.org/10.54838/bilgi-sosyal.1404653

Özet

Türkiye'nin önde gelen şairlerinden İsmet Özel (1944 -) Türk yazın dünyasına 1960'lı yıllarda yazdığı toplumcu şiirler ile girmiştir. Bu yıllarda yayımladığı şiirleri ve şiir kitaplarıyla edebiyat çevrelerinde özgün bir yer edinen Özel, 1970'lerin sonları itibariyle düzyazı alanında da eserler üretmeye başlamıştır. Toplumsal konulara ilişkin görüşlerini köşe yazıları, denemeler, konferanslar, televizyon programları ve mülakatlarında dile getiren Özel, Türkiye'nin toplumsal yapısından tarihsel ve kültürel özelliklerine, dünya tarihindeki konumundan güncel siyasette uygulanan politikalara kadar çok çeşitli alanlarda görüşlerini paylaşmaktadır. Bu çalışmada İsmet Özel'in siyasi ve politik fikirleri Türk sosyolojisinde yerlilik tartışmaları bağlamında incelenmektedir. Yerlilik en yalın hâliyle toplumsal olguların, içerisinde gerçekleştiği toplumun tarihsel birikimleri ve kültürel değerleri çerçevesinde ele alınması gerektiğine yönelik bir anlayışı temsil etmektedir. Buradan hareketle çalışmanın temel amacı, söz konusu paralelliği oluşturan unsurları belirterek İsmet Özel'in görüşlerini sosyolojik bir zeminde değerlendirmektir. Aynı zamanda bu amaç doğrultusunda Türk sosyolojisinde yerlilik tartışmalarının İsmet Özel'in görüşleri ile çeşitleneceği düşünülmektedir.

1 Sorumlu Yazar: Araştırma Görevlisi, İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, abdulkadir.ince@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0939-3392

RESEARCH ARTICLE

A Poet's Contribution On The Debate On Indigeneity In Turkish Sociology: İsmet Özel's Understanding Of IndigeneityAbdulkadir İnce¹

ARTICLE INFO

Submitted: 13. 12. 2023**Accepted:** 27. 12. 2023**Published Online:**
06. 05. 2024**Keywords:**İsmet Özel
Turkish sociology
Indigeneity
Turkishness
Westernization**To cite this article**İnce, A. (2024). A Poet's Contribution On The Debate On Indigeneity In Turkish Sociology: İsmet Özel's Understanding Of Indigeneity. *Bilgi Journal of Social Sciences*, 26 (1), 133-162. doi.org/10.54838/bilgi-sosyal.1404653**Abstract**

İsmet Özel (1944 -), one of Turkey's leading poets, entered the Turkish literary world with his socialist poems written in the 1960s. Having gained a unique place in literary circles with the poems and poetry books he published during these years, Özel began to produce prose works in the late 1970s. Expressing his views on social issues in his columns, essays, conferences, television programs and interviews, Özel shares his views on a wide range of topics from Turkey's social structure to its historical and cultural characteristics, from its position in world history to the policies implemented in current politics. In this study, İsmet Özel's political and political ideas are analyzed in the context of the debate on indigeneity in Turkish sociology. In its simplest form, indigeneness represents an understanding that social phenomena should be handled within the framework of the historical accumulations and cultural values of the society in which they take place. From this point of view, the main purpose of the study is to evaluate İsmet Özel's views on a sociological ground by specifying the elements that constitute the parallelism in question. At the same time, in line with this aim, it is thought that the discussions on indigeneity in Turkish sociology will be diversified with İsmet Özel's views.

1 Corresponding Author: Ress.Assis. İnönü University, The Faculty of Science and Letters, department of sociology, abdulkadir.ince@inonu.edu.tr, **ORCID:** 0000-0003-0939-3392

Hatadan arınmış, yanlış anlaşılmaktan kendini kurtarmış bir söz etmeye niyeti olan âdemoğlu ağzını açmaya hiç kalkışmamalı (Özel, 1992: 7).

Giriş

“Ben İsmet Özel, şair, kırk yaşında” diye başlıyor 1984 yılında yazdığı “Celadım Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” adlı şiirine İsmet Özel. Dolayısıyla İsmet Özel isminin önüne getirilebilecek, hem onun kendisini hem de başkalarının onu tanımlamak için kullanacağı ilk sıfat, hiç şüphesiz ki “şair” olacaktır. Gerçekten de İsmet Özel bütün ömrünü şiire vakfetmiştir. Öyle ki, şiir ile on yedi yaşından itibaren yakın temasa geçmesine karşın, henüz dokuz yaşında iken Ankara’da bir ilkokul gazetesinde “Kış” isimli ilk şiiri yayınlanmıştır (Tüzer, 2012: 27). İsmet Özel bu ilk şiirini daha sonra “Kırk yılın şiirleri” alt başlığı taşıyan “Erbain” adlı kitabının ilk sırasına koymuştur. Kendisinin de belirttiği gibi İsmet Özel’in hayatını açıklayan üç önemli kelime vardır: Şair, komünist, Müslüman. Bu üç kelimeye, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren Türkçülük de eklenebilir. Kendi hayatına ilişkin “masal” nitelemesi yapan Özel (Odacılar, 2022: 194-195), masalını açıklarken şairliğini hayatında birincil öneme sahip unsur olarak değerlendirmiştir. İsmet Özel’i tarif eden bu üç sıfat arasında şairlik, onun hayatının zeminini oluşturmaktadır. Dolayısıyla karşımızda öncelikli olarak bir “şair” bulunduğunu dikkate almamız gerekmektedir.

İsmet Özel, şair kimliğinin yanı sıra 1978 yılında yayınladığı “Üç Mesele” adlı kitap ile birlikte nesir alanına girmiş ve ilk kez şiir-dışı bir kitap yazmıştır¹. Bu tarihten itibaren yirmi yılı aşkın bir süre gazete yazarlığı yapan İsmet Özel’in, düzyazı formatında birçok kitabı bulunmaktadır. Bu kitaplardan bazıları ise farklı şehirlerde verdiği konferansların ve konuşmaların yazıya geçi-

¹ “Teknik, medeniyet, yabancılaşma” alt başlığını taşıyan bu kitap Tanıl Bora’nın ifadesiyle (2017: 451) radikal bir “platformu reddetme” tavrı ortaya koymaktadır. Ona göre İsmet Özel’in “Üç Mesele” kitabı, sadece İslamcılığın değil, Türk ideolojilerinin modernlik meselesi karşısındaki tüm formüllerini reddetmektedir.

rilmiş hâlidir. Bununla birlikte 1990'lı ve 2000'li yıllarda birçok mülakat ve röportaj vermiş, muhtelif televizyon kanallarının tartışma programlarına katılmış ve kendi siyasi, politik görüşlerini açıklama fırsatı ve imkânı bulmuştur. Hamit Bozarslan'ın tespit ettiği şekliyle (1990: 91) İsmet Özel daha çok “Batı, Batıcılışma, Batıcılışma sürecinde ve Batıcılışma süreci karşısında toplum ve devlet olarak Türkiye, İslam, dünya sistemi, yabancılışma, demokrasi, şeriat, özgürlük, insan hakları, hakikat, hakimiyet ve ümmet” gibi birçok konuyu içerisine alan yazılar yazmıştır.

Bu çalışmada, şairliği tüm sıfatlardan önce ve önde gelen İsmet Özel'in köşe yazıları, düzyazı metinleri, konferansları ve konuşmalarından yola çıkarak Türk toplumuna, Türk tarihi ve kültürüne, Batıcılışmaya, Türkiye'nin Batıcılışma karşısındaki konumuna ilişkin bir tartışma yürütülmektedir. Buradan hareketle, Özel'in nev-i şahsına münhasır yerellik anlayışı tartışmaya açılmakta ve daha çok edebiyat çevrelerince gündemde tutulan Özel'in siyasi ve politik düşünceleri sosyolojik bir zeminde incelenmektedir.

İsmet Özel'in siyasi ve politik görüşleri bağlamında yerlilik tartışmasını konu alan bu çalışmada, öncelikli olarak yerliliğin nasıl anlaşılması gerektiğine yönelik bir çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır. Yerlilik; Batı emperyalizmine, sömürgeciliğine, çıkarıcılığına karşı çıkmaktır. Yerlilik; her toplumun kendi değerlerine öncelik tanınması ve Batı'dan aktarılan bilginin kutsanmasına itiraz etmektir. Yerlilik, genel manada Batı dolayımı olarak gelen her şeyin olumlu, yerli olan her şeyin ise olumsuz olduğu görüşüne ilişkin bir tepkidir (Özcan, 2003: 88). Yerlilik, tek yanlı, sadece Batı'nın faydasına işlem gören söylemlere bilinçli bir karşı çıkış olarak gündeme gelmektedir. Bu bakımdan yerlilik, bilim dışı bir Batı karşıtlığı yahut savunma mekanizması değildir. (Kaçmazoğlu, 2019a: 61). Yerliliği Doğu – Batı ilişkileri çerçevesinde değerlendiren bu anlayış, toplumların tarihte kendi yerlerini, kendi rollerini, kendi gücünü fark etmesi ve bireylerin uluslararası siyaset bakımından bilinçlenmesini ifade etmektedir. Yerlilik, Doğu – Batı ilişkilerini tarihsel açıdan yorumlayarak farklılıklara bilimsel veriler ışığında dikkat çekmek ve dünya ilişkilerini Doğu çıkarları açısından değerlendirmektir. Yerlilik, Batı'nın

kendi problemlerine çözüm üretmek amacıyla ortaya koymuş olduğu kuramlara ve kavramlara dayanmadan kendi tarihsel, toplumsal ve kültürel özelliklerimiz üzerine derinlemesine bir Türk düşüncesi ve Türk siyaseti oluşturmaktır (Kaçmazoğlu, 2019a: 62). İsmet Özel de bu bakımdan şair kimliği ile tanınan ve fakat Türk toplumuna, Türk siyasi tarihine, Türkiye'nin Batıcılılaşmasına ilişkin açıklamaları ile dikkat çeken önemli bir figürdür. Dolayısıyla çalışmamızda, İsmet Özel'in siyasi ve politik görüşleri, Batıcılılaşmaya ilişkin eleştirileri, Türk toplumuna yönelik yorumları Türk sosyolojisinde “yerlilik” bağlamında değerlendirmeye açılacaktır.

Aynı adam Ekim günlerinden beri gümbür gümbür gelirim
teneke damların üstüne safi sinirden doğan güneş
portakallar fırlatarak parlıyor benim adımlarımla
(Özel, 2003: 55).

1. Aynı Adam: Şair, Komünist, Müslüman

İsmet Özel, otobiyografik bir eser olarak nitelendirilebilecek “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı kitabında kendi hayat serüvenini, bu serüven içerisindeki önemli durakları, kırılma noktalarını masalsı bir anlatım ile şu şekilde ifade etmektedir (1995: 16):

“Benim masalım kısaca şöyle: "Bir varmış bir yokmuş. Bir şair İsmet Özel varmış. İyi şiirler yazarmış. Nasıl olmuşsa bu İsmet bir gün komünist olmuş. Derken efendim, bir komünist olarak da iyi şiirler yazmayı başarmış ve hatta böylelikle yıldızı parlamış. Gel zaman git zaman, İsmet Özel'in duyguları, düşünceleri, inançları değişmiş (masalın her varyasyonunda bu değişimin sebepleri muhtelif) ve Müslümanlığı bir hayat yolu olarak benimsemiş. Ama işe bakın ki adam iyi şiirler yazmaya devam etmiş. Eh, o erdiyse muradına, biz de çikabiliriz kerevetine."

İsmet Özel masalında diğer tüm masalarda olduğundan farklı olarak deniz kızlarından, peri padişahlarından, prenslerden veya prenseslerden bahsedilmez. Ama onun masalında da önemle vurgulanan, bu itibarla da altı çik-

zilmesi gereken birtakım kavramlar vardır. Bunlar; şair, komünist ve Müslüman kavramlarıdır. Bu nitelendirmelerin anlaşılabilmesi için onların nasıl bir ortamda ortaya çıktıkları, hangi şartların gereği ve ürünü olarak belirdiklerinin açıklanması gerekmektedir (Özel, 1995: 16-17).

İsmet Özel, meydana gelmiş herhangi bir toplumsal vakıayı mutlaka tarihsel şartları göz önünde bulundurarak değerlendirmektedir. Özel'in tarihsel şartlara, dönemin konjonktürüne önem vermesi kendi hayatına ilişkin açıklamalarında da oldukça belirgindir. Dolayısıyla İsmet Özel'in görüşlerinin tarihe ve tarihi olaylara içkin olduğu söylenebilir. Örneğin, kendisine “ne zaman doğdun?” diye sorulduğunda “Amerikan askerlerinin Almanya sınırlarını geçtikleri zamanda doğdum” (Özel, 2008a: 443), “müttefik kuvvetlerin Almanya sınırlarını aştığı günlerde doğdum” (Özel, 1995: 36) şeklinde yanıt vermektedir. Çünkü onun için, İkinci Dünya Savaşı sonunda doğmuş olmak, nasıl bir aile ortamı içinde doğduğundan veya aldığı eğitimden çok daha etkili bir unsurdur (Özel, 1995: 36). İsmet Özel, dünyada her zaman belirli şartların bireyleri belirli tavırlarla bağlantı içine getirdiğini düşünmektedir. Dolayısıyla 1944 yılında doğdum demektense Amerikan askerlerinin Almanya sınırına geçtiği günlerde doğdum demeyi tercih etmektedir. Burada bireye ve bireyin toplum ve tarih içindeki konumuna ilişkin de bir anlayış söz konusudur. Çünkü ona göre bireyler, birtakım yapıları hem yansıtarak hem de o yapıların bizi yeniden yapılandığı şartları fark ederek bir yer sahibi olmaktadır (Özel, 2008a: 331). Bu duruma benzer bir diğer örnekte ise Özel, ilkokula başladığı yılı Demokrat Parti'nin iktidardaki ilk yılı olarak tarif etmektedir (1995: 36).

İsmet Özel'in tarihe içkin, içerisinde bulunan şartlara göre belirlenen, o şartlarla mücadele içerisinde var olan birey ve toplum anlayışı, kendisinin komünist ve Müslüman kavramlarını anlamak için özellikle belirtilmesi gereken bir düşünce biçimidir. Özel, kendi masalındaki Müslüman kelimesini açıklarken özellikle 12 Mart 1971 tarihine vurgu yapmaktadır. Bu bakımdan komünist ve Müslüman kelimelerinin arasına belirtici bir unsur olarak bu tarih şerh düşülmelidir.

1.1. Sosyalist Dönem

İsmet Özel, 12 Mart 1971 tarihinden önce bir diğer ifadeyle ilk gençlik yıllarında sosyalist dünya görüşünü benimsemiş birisidir. Batı'dan aktarılan her siyasal düşüncenin Türkiye'de mutlaka yansımaları olduğu gibi 1960'lı yıllarda sosyalizmin de Türkiye'ye yansımaları olmuştur. Devletin resmi anlayışı çerçevesinde sol hareketler her ne kadar sıkı bir şekilde kontrol edilse de çeşitli sol düşünce eğilimleri 1960'larda dünya konjonktürünün değişmesi ve bunun kısmen Türkiye'ye de yansısıyla birlikte ortaya çıkma imkanına kavuşmuştur. Sosyalist görüşler 1960'lı yıllarda dışarıda oluşan siyasal ve sosyal atmosfere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda sosyalizm her şeyden önce moda bir akımdır. 1900'lerin başlarında İslamcı, liberal, milliyetçi, hatta sol görüşlere sahip olan hemen herkesin İttihatçı olması gibi 1960'larda da aydınların çoğunluğu sol içerisindedir. O döneme kadar oldukça sınırlı bir hareket olan sosyalist düşüncenin 1960'larda öne çıkıp yaygınlaşmasının birtakım iç ve dış koşullar ile bağlantılı sebepleri vardır. Bu koşullar arasında özellikle Cezayir Kurtuluş Savaşı'nın Marksist aydınlar üzerinde yarattığı etki, düzenin sorgulanmaya başlaması, azgelişmişlik tartışmaları, siyasal beklentiler, yeni düzen arayışları, işçi ve öğrenci hareketleri gibi olay ve olgular sol düşüncenin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır (Kaçmazoğlu, 2019b: 239-240). Başka bir ifadeyle 1960'lı yıllar, Türkiye'de politik hareketliliğin ve özellikle sol hareketin gelişim gösterdiği yıllardır. Bu durum, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki “dekolonizasyon” ve ulusal kurtuluş hareketlerinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu yılların yalnızca Türkiye açısından değil, dünya açısından da hareketli bir dönemi kapsadığı ifade edilmelidir. Özellikle 1960'ların ikinci yarısı, tüm dünyada devrimci hareketlerin ve mücadelelerin olduğu bir dönemdir (Yurtsever, 2016: 27).

Bu gelişmeler ışığında İsmet Özel, 1960'lı yılların başlarında bir gencin sosyalist düşüncelere meyletmesinin oldukça olağan bir şey olduğunu belirtmektedir. Özel'in belirttiği şekliyle 60'lı yıllarda genç bir insanı sosya-

list düşüncelerden uzaklaştırabilecek tek engel, komünistlik ve dinsizlik suçlamaları olabilirdi. Ancak Özel'e göre bu engel, kendisi bakımından aşılmayacak engellerden değildi. Bunun ilk sebebi, kendilerine sosyalist veya komünist denilen yazarların "yalın kılıç" ortaya atılmış görünmeleridir. Özel, bu yazarların doğru bildikleri yolda sıkıntıya katlanıyor olmalarını oldukça değerli bulmaktadır. İkinci olarak, kendisinin sosyalist düşünceye meyletmesinin, yasakların insana cazibeli gelmesinden de kaynaklanabileceği görüşündedir. Üçüncü olarak ise Özel, içerisinde yaşamakta olduğu topluma borcunu ödeme yolunun, bu toplumun hazır kalıplarıyla zıtlaşmaktan geçtiği düşüncesindedir. Dolayısıyla onun için sosyalist olmak, toplumun siyasi, sosyal ve iktisadi yapısıyla zıtlaşmak anlamına gelmektedir. Bu durumun kendisine bir "macera tadı" verdiğini belirten Özel, sosyalist dünya görüşüne sahip olmayı "toplumun işleyişi içinde dayatılan zihin yapısının dışında bir çözüm arama isteği" olarak nitelendirmektedir (Özel, 1995: 46; 2014a: 278). İsmet Özel'in sosyalist düşün dünyasına dahil olmasında "isyancı" karakteri de önemli bir rol oynamaktadır. Bu karakter yapısı¹, Müslüman olmasında da önemli bir etken olarak düşünülebilir (Yusuf, 2005: 34).

İsmet Özel, 1960'lı yıllar Türkiye'sindeki sosyalist gençler arasındaki temel düşüncenin yurtseverlik, memleketçilik ve giderek milliyetçi bir karakteri olduğunu ifade etmektedir (1995: 47). Bütün ömrünü "ömrüm bu milletin milletliğe hazırlanışını önemsemekle geçti" diyerek tarif eden Özel (2008a: 7), Türkiye'nin 1960'lı yıllarda sosyalist bir dönüşüm geçirmesinin Türk milletinin alnını ağartacağını düşünmektedir. Diğer yandan, sosyalist ve Marksist olması İsmet Özel'e yurtseverliği, yani toprağı ve insanıyla kendi ülkesinin benimsenişini getirmiştir. Kendi ülkesinde tehlikede olmak, kendi ülkesini tehlikeye atmamak fikri onu rahatlatmıştır. Bu sebeple

¹ İsmet Özel, şiirlerinde de "isyancı" kavramını sıklıkla kullanmaktadır. 1967 yılında yazdığı "Evet, İsyancı" şiirine, daha sonra 1969 yılında yayınladığı aynı isimli kitapta yer vermiştir. 1969 yılında yazdığı "Kan Kalesi" adlı şiirine ise Özel, "elbet bir hinlik vardır seni sevişim-de/ey kanıma çakıllar karıştıran isyancı" sözleri ile başlamıştır.

de doğru şeylerin ancak Türkiye'ye ait bir kültürel donatım sayesinde gerçekleşeceğini düşünmekte ve bunun için elverişli araçlar bulmaya çalışmaktadır (Özel, 1995: 80). Buradan hareketle İsmet Özel'in amacının, sosyalizm, Marksizm veya herhangi başka bir ideolojinin bayrağının yükseltilmesi değil, bu toprakları, birlikte yaşadığı insanları ve daha da ileri giderek mümkünse bütün insanlığı iyileştirme çabası olduğu söylenebilir.

1.2. İnziva ve İslam

İsmet Özel'in 1960'lı yılların başında genç bir şair olarak sosyalist dünya görüşünü benimsemesi 1971 yılına kadar sürmüştür. 12 Mart 1971 tarihi İsmet Özel'in hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. Kendisi, bu tarihten sonraki üç yılı “inziva” olarak nitelendirmektedir. 12 Mart 1971 sonrasında, sosyal hayattan tamamen el etek çekmese de birlikte bir şeyler yaptığı, dünyayı tanımada yardımlaştığı, birbirinin dilinden anladığına inandığı birçok sosyalist arkadaşının uzağında kalmıştır. Arkadaşlarından uzakta olmak, onu kendisi ve kendi düşüncesi üzerine düşünmeye sevk etmiştir. Bu süreç neyi, nasıl, niçin yaptığı üzerine düşünmekle; kendisine kişilik kazandıran değerleri, bu değerleri kendisine yakın kılan daha temel değerlerin olup olmadığını sorgulamak ile geçmiştir (Özel, 1995: 90). Özel, bu düşüncelerin kendisini Müslüman olmaya götüren sürecin işareti olduğunu ifade etmektedir. “İnsanın korku ve tedirginlik içinde olmadan yürüebileceği bir yol var mıdır?” sorusu İsmet Özel'i arayışa yöneltmiştir.

İsmet Özel'in bu arayışı İslamiyet ile sonlanmıştır. Müslüman dünya görüşüne bağlanmasıyla birlikte artık hayatında yeni bir dönem başlamıştır. Müslüman olması onu, kendini bildi bileli içine düştüğü yalnızlıktan çıkarmıştır. Bu kurtuluş, kendi deyimiyle “modern insan olmaktan kurtuluş” (Özel, 1995: 96). 1974 yılında Sezai Karakoç'un “Diriliş” dergisinde yayınladığı “Amentü” şiiri ile birlikte artık Müslüman dünya görüşüne sahip çevreye kendisini tanıtmış, bir anlamda Müslümanlığını duyurmuştur. Bora'nın ifadesiyle (2017: 451) Özel, “iyice uçtan, Marksist soldan gelecek” hidayete ermiştir. Gençliğinde kendisini sosyalizme/komünizme sevk

eden arayış ve öfkeyi, 60'ların ve 70'lerin sol gençlik hareketinin cazibesini, diriliğini İslamcılığa taşımıştır.

Sosyalist bakış açısından İslami bir dünya görüşüne geçmesinin, kamuoyunda büyük bir değişiklik olarak algılandığını ifade eden Özel, kendi içinde böyle büyük bir değişiklik yaşamadığını belirtmektedir (Özel, 2014a: 278). İsmet Özel, bu değişikliğe ilişkin kendisine yöneltilen sorulara hep aynı yanıt vermiştir. “Beni sosyalist olmaya iten etkenler Müslüman olmaya da itti. Ben aynı yol üstünde yürüyüp Müslüman oldum.” (Özel, 2014a: 26). İsmet Özel, inziva sürecinin sonunda Müslüman olmayı sarih bir güvenlik noktası olarak bulmuştur. Hayatındaki bütün değişiklikleri bir “securite ontologique” arayışı olarak tanımlayan Özel, bu güvenlik hissiyatına Kur’an’a bağlanmakla eriştiği inancındadır (Özel, 2014a: 26). Benzer şekilde Özel, sosyalist olmasıyla Müslüman olmasının aynı süreç içinde gerçekleşen olaylar olduğunu, burada bir kesinti veyahut yön değiştirme olmadığını dile getirmektedir¹ (Özel, 2014a: 34).

Kendisini “ömrünü sosyalizm ve İslamiyet sularında yüzmekle geçirmiş bir şair” olarak niteleyen Özel, yalnızca bunlardan ibaret olmadığını, bu şairin bir de “Türklük” teranesi tutturduğunu ifade etmektedir. Kendisine uzaktan bakınca, fırsat buldukça fikir değiştiren bir insan gibi görüldüğünün farkında olduğunu dile getiren Özel, insanlara kendisine bir de yakından bakmayı teklif etmekte ve kendi durumu ile insanlığın durumu arasındaki bağın fark edilmeye değer bir bağ olduğunu iddia etmektedir (Özel, 2008b: 153). Sosyalizmin ahlaki yönünün² kendisini İslam’a götürdüğünü belirten

¹ Türkiye’de sosyalizm ve İslamiyet tartışması hakkında daha detaylı bilgi için bkz: “Kaçmazoğlu, H. B. (2019). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları, içinde 27 Mayıs’tan 12 Mart’a Türkiye’de Siyasal Fikir Hareketleri (s. 135-146). İstanbul: Doğu Kitabevi”.

² İsmet Özel, ahlaki değerler bakımından sosyalizm ve İslamiyet’in birbirine çok benzediğini düşünmektedir. Bu konuda farklı yazı ve röportajlarında şu örneği vermektedir: “1965 yılında Türkiye İşçi Partisi genel seçimlere girerken duvarlara şu afişi yapıştırmıştı. "Kula kulluk yetsin artık." Yıl 1965. Bu sosyalist bir slogan değildir. İslami bir slogandır. Yani biz Allah'ın kulu olacağız ne cumhur reisinin kulu olacağız, ne başbakanın kulu olacağız, ne genel müdürün kulu olacağız, ne muhtarın kulu olacağız. Kula kulluk yetsin artık. Bu slogan Türk milletinin nerede olduğunu, kim olduğunu hatırlatan bir slogandır” (Özel, 2012b: 79).

Özel, sosyalist iken neden herkesin sosyalist olmadığına ve İslamcı iken neden herkesin İslamcı olmadığına hep hayret ettiğini ifade etmektedir (Özel, 2008b: 154).

1.3. Üçüncü Bab: Türklük

İsmet Özel, şimdilerde ise insanların neden Türklük meselesini birinci sıraya koymadıklarına hayret etmektedir. Ancak onun hayreti, kendi ifadesiyle, ümidinin bir parçasıdır. Sosyalist iken yanındaki insanların Türkiye'nin sosyalist geleceği diye bir meseleyle ilgilenmediklerini fark ettiğini ifade eden Özel, bir zamanlar kendisine yol arkadaşı yapmış isimleri de eleştirilerine dahil etmiştir. Özel'e göre onlar, Türkiye bir gün sosyalist olursa kendileri için nereyi kapabilecekleri meselesiyle meşgul olmuşlardır. İslamcı iken ise daha farklı olarak, yanındaki insanların Türkiye'nin Müslüman geleceğinden ziyade, Müslüman geçmişine ilgi duyduklarını belirtmektedir. Bu sebeplerden dolayı yanında ve yöresindeki insanların aklının makam ve mevki kapmaktan; kaptıkları makam ve mevki vasıtasıyla maddi çıkar sağlamakdan başka amaçlarının olmadığını düşünmektedir (Özel, 2008b: 154).

Özel'in açıklama ve görüşlerine dayandırılarak yapılan yaygın sınıflandırma biçimine göre Özel önce komünist, sonra İslamcı ve nihayet Türkçü olmuştur. Birbirinden farklı olarak gösterilen bu üçlü kategorinin, İsmet Özel için bir anlamı olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Özel, kendisini bir istikamet üzerinde, bir seyir hâlinde görmektedir. Dolayısıyla ona göre, o hep aynı yolda kalmıştır. Bu anlamda İsmet Özel'in görüşleri tarihsellik ve Türkiye'nin geçirmiş olduğu dönüşümleri hesaba katmadan, uzaktan bakılarak anlaşılabilir bir muhtevaya sahip değildir (Odacılar, 2022: 184).

İsmet Özel masalını özetleyecek olursak, biyografisindeki şairlik, komünistlik, Müslümanlık kavramlarının yanına bir de Türklük babını eklemek gerekecektir. Özel, bu başlıkların hepsinin, bu ülkede doğmuş olmakla, çok çeşitli zorluklar çekmiş olmakla ilgili olduğunu belirtmektedir. Özel, karşı-

laştığı zorluklarla başkalarının da karşılaşmaması için, kendi çektiği acıları başkalarının da çekmemesi için bir ömür sürdüğünü ifade etmektedir (Özel, 2008b: 172). Kendisine verilen olanca gücü Türkiye'nin kendi rotasını bulma ihtimali uğruna sarf ettiğini belirten Özel (2012a: 11), şiirlerinde “ben” olarak geçen her şeyin Türkiye olduğunu belirtmektedir (Özel, 2013: 227). Bu bakımdan Özel'in tüm gayreti, hayatı boyunca birlikte yaşadığı insanların ve üzerinde yaşadığı toprağın kıymeti paralelinde hareket etmektedir (Özel, 2012b: 390-391).

2. *Özel* Bir Yerlilik Anlayışı

İsmet Özel'in 1974 yılında değiştirdiğini ilan ettiği dünya görüşünün içerisinde belki de değişmeden kalan en önemli unsur anti-emperyalizm ve anti-kapitalizm meselesidir. Özel, anti-emperyalist/anti-kapitalist çizgiyi belirli bir yerlilik bilinciyle birleştirmektedir. Öyle ki onun bu tavrı, siyasi ve politik görüşlerinin ağırlık merkezi hâline gelmiştir (Yusuf, 2005: 15;37). Sosyolojik bir kavram olarak değerlendirildiğinde yerlilik, Batı'dan aktarılan herhangi bir bilginin sorgulanmaksızın kabul edilmesine yönelik bir itiraz anlamına gelmektedir. Yerlilik, tüm toplumları tarihsel ve kültürel niteliklerini göz önünde bulundurarak değerlendirmek ve buna bağlı bir bilim ve siyaset yapma anlayışına, bilincine sahip olmaktır. Çünkü sosyolojik açıdan bakıldığında her toplum farklı tarihsel gelişme süreçlerinin bir ürünüdür. Bu nedenle her toplum için geçerli olabilecek, her toplumu aynı nitelikte açıklayabilecek evrensel teoriler ve uygulamalar söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle yerlilik, Doğu ve Batı toplumlarını kendi sosyal koşullarını, tarihsel süreçlerini, deneyimlerini ve kendi çelişkilerini dikkate alarak değerlendirmektir (Kaçmazoğlu, 2020: 37-38). Bu bakımdan yerliliğin sosyolojik anlamı, İsmet Özel'in siyasi ve politik görüşleri ile doğrudan paralellik göstermektedir.

Söz konusu paralellikte ilk dikkat çekici unsur, Türk toplumunu açıklamak için kullanılan Batılı kavramlar olacaktır. Batı'da meydana gelen sorunların kaynağı Batı'nın kendi iç çelişkileri olduğu gibi bu çelişkileri giderecek

olan çözümler de yine Batı'da bulunmaktadır. Fakat kendisiyle birlikte başka toplumların yazgısına da egemen olan Batı, sorunların aşılması ve geleceğin belirlenmesi meselesinde Batı-dışı toplumlara izlenecek yolu, takip edilecek güzergahı birer şart olarak önermektedir (Sezer, 2004: 40). Oysa Türk toplumunun bünyesi, yapısı, mekanizması, tarihi Batı toplumlarından farklı olduğu için, Türkiye gerçeğini Batılı kavramlarla anlamak ve açıklamak mümkün değildir. Bu durum yalnızca Türk toplumu için de geçerli değildir. Bütün toplumların yönü ve doğrultusu aynı olamaz. Tüm toplumların aynı yolu izleyeceğini, aynı değişim ve dönüşümleri yaşayacağını iddia etmek yanlıştır. Bu konuda Türk toplumunun tarihsel gelişimine bakmamız yeterli olacaktır (Kızılçelik, 2011: 186). İsmet Özel de bu duruma dikkat çekerek (1995: 44-45) Batı dünyasında belirli bir sonuç vermiş yargıların ülkemiz için ne anlama geleceğinin hiç tartışılmadan, birer kural olarak sunulduğunu, Türkiye'nin geleceğinin de zorla bu tanımlar içine sığdırılmak istendiğini ifade etmektedir. Ona göre kâğıt üzerinde Türkiye için en isabetli doğrultu tespit edilmiş olsa bile, yine de yazılan bu reçeteler sonuçsuz kalacaktır. Çünkü, toplum hayatı içerisinde mutlaka ülkenin ete kemiğe bürünmüş gerçek vasıfları dayanak noktası olarak alınmalıdır.

Batı ülkelerinde modern hayat biçimine varan değişimler, doğrudan doğruya Batı toplumlarının kendi iç gelişmelerinin bir ürünü olarak gerçekleşmiştir. Bu ülkeler kendi toplum yapıları içerisinde doğan meseleleri çözüme ulaştırmak amacıyla şu veya bu tedbirleri almıştır. Buna karşılık, denetlenen çevre ülkelerde ise modernleşme meseleleri iç bünyenin doğurduğu meseleler değildir. Birer problem hâline gelen modernleşme meselesi, dışarıdan ithal edilmiş ve kabulü zorlanmış meselelerdir. Batı'nın kendi bünyesinden çıkan sorunlara getirmiş olduğu çözümler, Türkiye'de aynen uygulanmaya çalışıldığında bu sonuçlar Türkiye için felaketi getirebilir. Tam aksine, Batı'nın ölüm fermanı sayılabilecek kararlar ise Türkiye'nin kurtuluş yolu özelliğini kazanabilir. Üstelik, Avrupa dahi her bölgesinde benzer değişiklikler geçirmiş değildir (Özel, 1987: 70). Fakat Batı'nın benliğinden doğan ve yalnızca kendi dehasının mahsulü olan bu değerler, öylesine taklit

edilmektedir ki, bu değerlerin her biri Batı'dan Türkiye'ye ithal edildiğinde hiçbir eleştiriyile karşılaşmamaktadır (Topçu, 2023: 167).

Avrupa ülkeleri ile Türkiye'nin farklı toplumsal yapı özellikleri bulunduğunu belirten Özel (2015: 269) bizim üzerinde yaşamakta olduğumuz toplumların Avrupa'daki gibi unvanları babadan oğullara geçen asiller barındırmadığını dile getirmektedir. Bunun sebebi ise feodal bir geçmişimizin olmayışıdır. Türk devletinin üzerinde yükseldiği zeminde feodal ilişkilerin uzantısı olan yapı taşları yoktur. Türkiye'de merkezi güç, mahalli güçlerin aralarında hiyerarşik bir anlaşmaya vararak üstünlüğünü kabul ettikleri bir yetke değildir. Türk devletinin örgütlenmesinde toplumun yatay bölünmesinin rolü tayin edici değildir (Özel, 2015: 303). Bu sebeple Türkiye'nin hayatı, keyfi kabullerin zaruri ölçülermiş gibi dayatılmasıyla tehlikeye atılmamalıdır. Avrupa'nın ve ABD'nin geçirdiği aşamalar, Türkiye'nin yabancı olduğu tecrübelerden müteşekkildir (Özel, 2015: 292). Türkiye, kendi mevcudiyetinin dünya içerisindeki yerini bilinçle kavramadıkça, Batı'dan alınan ödünç kavramlar ve düşünme usulleriyle hiçbir hayırlı sonuç elde edemeyecektir (Özel, 2012b: 251). Bir ülkenin kendine mahsus, kendi yapısından yola çıkarak oluşturduğu ölçüleri yoksa ister istemez başkalarından ödünç aldığı ölçüleri kullanacak demektir (Özel, 1987: 202). Bu durum ise gerek kültür gerekse siyaset alanında bir ülkenin kendi değerlerini göremez hâle gelmesinin bir ifadesidir.

Türkiye'de bu ülkenin durumundan, geçmişinden ve mümkünse de geleceğinden söz etmek fakat bunu hiçbir donmuş kafa yapısına hizmet etmeyi gözetmeden, günün politik akışı içerisinde alacağı yeri hesaba katmadan yapabilmek oldukça zor bir iştir. Bu zorluğun sebebi, Türkiye'ye yönelik her açıklamanın ideolojiler tarafından sınırlarının iyice çizilmiş olmasıdır. Her Türkiye sözü bu hazır kalıplardan birisine girmiyorsa hem anlaşılma şansını çok azaltır hem de bir tedirginlik ve şüphe uyandırır. Bunun sebebi ise çok basittir. Türkiye'yi tanımlarken ya bugün gücü elinde bulunduranların işine yarayacak bir tanım yapılması istenmekte yahut yapılan tanım yarın gücü elinde bulundurması beklenenlerin hazırlığına katkıda bulunmalı-

dır (Özel, 2014b: 61). Türkiye’de düşün ve bilim alanları o kadar Batı’ya bağımlı hâle gelmiştir ki Türk aydını, bilim insanı Batı ile farklılıkları bir türlü kabul etmemektedir. Kendisinin Batı literatüründen farklı bir değerlendirme yapabileceğini, farklı bir fikir üretebileceği ihtimalini tamamen devre dışı bırakarak, Batı’da üretilen tezleri tek gerçek olarak algılamakta ve onları Türkiye’nin koşullarına uyarlamaya çalışmakla yetinmektedir (Kaçmazoğlu, 2020: 44). Türk aydınının bu durumu, Batı medeniyetinin üstün oluşundan ziyade, kendisinin Batı karşısındaki aşağılık duygusu sebebiyledir (Topçu, 2023: 176).

2.1. Tarihi Bir Rol Olarak Türklük

İsmet Özel’in yerlilik anlayışının bir diğer boyutu ise Türklük kavrayışıdır. Özel’in Türklük, Türkiye ve vatan kavramları etrafında oluşturduğu yerlilik tasviri, onun asıl özel yanını oluşturmaktadır. İsmet Özel 1974 yılı itibarıyla Müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra daha çok ümmet fikri etrafında Müslüman bir toplum hakkında yazılar kaleme almıştır. Türkiye’nin nomos’unun İslamiyet olduğunu belirten Özel, bu toprakların İslami değerlerden başka herhangi bir kültürel değerinin olmadığını, bir diğer ifadeyle Türkiye’den İslami değerler kaldırıldığında herhangi bir kültürel değer bulunamayacağını iddia etmektedir.

İsmet Özel’in Müslüman dünya görüşü ve İslamcılık şemsiyesi altındaki görüşleri 1990’lı yıllara kadar devam etmiştir. İsmet Özel, 90’lı yıllar ile birlikte yazılarında ağırlıklı olarak “Biz Türkler,” “Türkiye,” “Türklük” gibi kavramlar kullanmaya başlamıştır. Bu durumuyla birlikte Özel, bir kez daha yer, konum ve fikir değiştiriyor gibidir. Bununla birlikte Türklüğe ilişkin görüş ve fikirleri, en çok eleştiri aldığı alanı oluşturmaktadır. Öyle ki, 2012 yılında Haber Türk kanalında Murat Bardakçı ile İsmet Özel’in katıldığı bir programda İsmet Özel’in Türklük üzerine konuşması sonrasında Murat Bardakçı, “büyük şairlerin fikri dünyalarının karmaşık olduğu” yorumunu yapmıştır (Bardakçı, 2012). Hamit Bozarıslan ise “İsmet Özel Üzerine” başlıklı makalesinde (1990: 93) Özel’in tarihe bakışını “güdük” ola-

rak nitelendirmiştir. Peki, bu denli eleştiri çeken Özel'in Türklük anlayışının mahiyeti nedir?

İlk olarak İsmet Özel, Türkiye'den söz etmenin doğrudan doğruya bu söze İslam'ı konu etmek olduğunu düşünmektedir. Çünkü ona göre Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı, İslam devletinin yok edilemediği manası taşımaktadır. Özel'in belirttiği şekliyle (2012a: 137) eğer gücünü millet kimliğinden alan bir devlet tahayyül edilecekse, İslam'ın bu milletler arasındaki tek temsilcisi Türkiye olacaktır. Türklüğün irki yahut kültürel bir durum olmadığını belirten Özel, Türklüğün ancak tarihi bir rolün kavranmasıyla oluştuğunu belirtmektedir. Ona göre İslam'ın yaşanan çağda ve yerde nasıl şerefle temsil edilebileceğini dert edinen kimse, Türklük bilincine sahiptir (2012b: 216). O hâlde, Türklüğün irki ve kültürel bir mesele olmadığı dikkate alındığında, tarihi bir rol olarak Türklük nasıl anlaşılmalıdır? İsmet Özel bu soruyu, "Türklük ancak ve ancak İslam'ın kılıcı olmaktadır" şeklinde yanıtlamaktadır. Dolayısıyla Türklük, kâfir hükümlerini ne pahasına olursa olsun reddetmekle, kabul etmemekle başlamaktadır (Özel, 2012b: 52-53).

Özel'e göre Türklüğün irki bir mesele olmaması, hiç kimsenin doğuştan Türk olamayacağı anlamına gelmektedir. Türklüğün ancak tarihi rolle birlikte anılabileceğini belirten Özel, anne babası Türk olan birisinin verili olarak Türk olacağını kabul etmemektedir. Tarihin bir evresinde Asya Bozkırlarında yaşayan insanların Müslüman olduğunu, fakat Türk olmadıklarını belirten Özel, onların Kırgız, Özbek, Azeri, Tatar olduklarını, dolayısıyla onları başka kavimlerden ayıran kültürel dayanaklarının olduğunu dile getirmektedir. Türklüğün ise ancak bu topraklarda doğmuş bir şey olduğunu iddia etmektedir. Ona göre Türklük, bu topraklarda gayr-i Müslim dünyanın geriletilmesi suretiyle doğmuş bir şeydir. Yani Türklük, gayr-i Müslim dünyanın geri adım atması, gayr-i Müslim dünyanın etkinlikten mahrum bırakılması suretiyle ortaya çıkmıştır (Özel, 2012b: 217).

Yaşadığımız hayatta bir Müslüman olarak nerede olduğumuzu bilmemizin şart olduğunu belirten Özel, Müslüman olarak nerede olduğumuzu bilme-

nin ise ancak Türklüğü anlamak ile mümkün olacağını ifade etmektedir. Türklüğü kabul etmeyen Müslümanlığımı desteklemenin, “sen Müslüman ol ama Türk olma” demenin bu topraklara zarar vereceğini belirtmektedir. Bu bakımdan Özel’e göre Türklüğün iki kanadı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, kafirin sözünü tutmamak, onu dinlememek; ikinci kanadı ise kafire sözünü dinletmektir. Bu bakımdan Özel “kafirle çatışmayı göze alan Müslüman’a” Türk demektir (Özel, 2012b: 276).

İsmet Özel, bir ırk ya da kültürel bir mesele yerine, bir karakter olarak ortaya koyduğu Türklüğün başlangıcını çeşitli yazılarında ve konuşmalarında üç farklı biçimde açıklamaya çalışmıştır. Bunların hepsi de inanç temelli bir hareket üzerinedir (Odacılar, 2022: 268). Bunlardan ilki, Türklüğün Bezm-i Ezel’den¹ başladığına ilişkin görüşüdür. İsmet Özel bu görüşünü yine 2012 yılında Haber Türk kanalında Murat Bardakçı ile birlikte konuk olduğu programda dile getirmektedir. Özel ikinci olarak Türklüğün Muhammed Peygamber zamanında başladığını iddia etmektedir. Savaşa gitmeyip de oraya harcayacakları masrafla mescit inşa edenlerin mescidine Muhammed Peygamber’in bir kere dahi girmemesini Türklüğün başlangıcı olarak nitelermektedir (Özel, 2012b: 432). Üçüncü olarak ise Türklüğün 11. Yüzyılda bu toprakların İslamlaştırılmasıyla, yani bu toprakların “dar-ül İslam” kılınmasıyla başladığını dile getirmektedir (Özel, 2012b: 276). İsmet Özel’e göre Türklerin Türkiye gibi bir vatanının olması, Türklüklerinin bir sonucudur. Türklükle Müslümanlığın ayrılamayacağını belirten Özel, Türk olmanın Müslümanlığın bir sonucu olduğunu düşünmektedir. Yani Türk ile Müslüman özdeştir. Ama her Müslüman elbette Türk değildir. Arap Müslüman olabilir ya da Hristiyan Arap hiç de şaşılacak bir durum değildir. Ancak, Hristiyan Türk dediğiniz zaman, karşınızda gösterecek kimse yoktur (Özel, 2008a: 392). Dolayısıyla Özel’e göre (1989b: 63) Müslüman kimliğine sahip çıkmamak, Türkiye’nin asgari varlık şartına sahip çıkıp

¹ Bezm-i ezel, Allah’ın ruhları ezelde yarattığı ve “Ben Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğunda bütün ruhların “evet” diye söz verdikleri andır.

çıkılmamak ile eş anlamlıdır.

İsmet Özel (2008c: 197) öncelikli olarak bu ülkenin geleceğinin mesele edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu bakımdan o Türklüğü ne ırki ne kültürel ne de medeniyet meselesi olarak değerlendirir. İsmet Özel için Türklük, tarihi bir roldür. Bu rol hesaba katılmadığı zaman Türklükten bahsetmek, birilerinin aleti olmak anlamına gelmektedir. Ona göre Türkiye'nin bir geleceği olmasını isteyen kimse, Türk'tür. Bu bakımdan "Hepimiz Türk'üz" diyen insanlar, "Biz Türkiye'nin yükseltilmesi için yaşıyoruz" demiş olmaktadır.

İsmet Özel'in Türklüğün ancak İslam'la birlikte değerlendirilebileceğine dair görüşü bir yandan Nurettin Topçu'nun fikirlerini anımsatırken diğer yandan Türklüğün ırki bir mesele olmadığını belirtmesi Topçu'dan farklı düşündüğü noktaları da açık etmektedir. Lütfi Bergen, İsmet Özel'in Nurettin Topçu'nun ismini vermese dahi onun Anadoluçuluk yaklaşımını eleştirdiğini belirtmektedir. Ona göre her iki yazar da diyar-ı Rum'un İslam ile ünsiyet kuran Türkler tarafından vatan kılındığı konusunda benzer düşünmektedir. Fakat İsmet Özel, diyar-ı Rum'un vatanlaşmasını "dar-ül İslam" kavramına dayandırmakta ve Türk milleti kavramı üzerinden farklı yönelişleri bertaraf etmeye çabalamaktadır. İsmet Özel'in Nurettin Topçu eleştirisi, Türk ırkı kavramı dolayısıyla kendisine farklı bir alan açmaktadır. Özel'e göre tarihsel bir Türk ırkı olmadığı gibi, "Osmanlı-Selçuklu Türk'ü" de bulunmamaktadır (Bergen, 2015: 66).

Özel'in bu yaklaşımı Topçu'nun fikirleriyle önemli oranda ayrışma göstermektedir. Zira Topçu'ya göre "Bizim milletimiz, Orta Asya'dan kaynayan Türk ırkından çıkmış ve dokuz yüzyıl önce Anadolu'da kurulmuştur." (Topçu, 2023: 154). Topçu, tarihin başlangıcından beri Türklüğün "eski dünyanın ana kıtası" diye adlandırdığı Asya topraklarında kaynayan bir cevher olduğunu belirtmektedir. Ona göre asırlarca Çin sınırlarından Bizans ülkesine kadar at oynatan bu kahraman kavim, bahtiyar bir anda gök kapılarının kendisine açılmasını bekliyordu. Topçu, Türk ırkının, Şamanlık denen sihirbaz ibadetinin dar ve ruhsuz kalıbında kendi cevherini işleye-

meyeceği için, İslam'da kendisini bulduğunu ifade etmektedir. Bu bakımdan ona göre İslam'ın Türk ile birleşmesi, cihan tarihinin belki de en büyük harikasıdır. Türk ile İslam'ın birleşmesini, tarihin görebileceği en verimli sentez olduğunu düşünen Topçu, İslam'ın yeryüzünde barınacağı vücudu Türklükte bulduğunu dile getirmektedir (Topçu, 2020: 157-158).

Türklüğün irki bir mesele olup olmadığı konusundaki ayrışmalarına rağmen Bergen'e göre Özel ve Topçu'nun fikirlerinde ortak noktalar daha fazladır. Bergen, her ne kadar Özel'in "Anadoluculuk" şeklinde bir kavram kullanmasa da kendisinin Anadolu akım içerisinde değerlendirilebileceğini iddia etmektedir (Bergen, 2015: 105). İsmet Özel, Anadolu coğrafyasına "Anadolu" dememekte ve Türkiye kavramını kullanmaktadır. Lütfi Bergen'e göre ise bu bir sorundur. Çünkü Türkiye bir coğrafyanın adı değil, üstünde yaşayan siyasi-egemen iradenin adıdır. Osmanlı Devleti denildiğinde de bu devletin adı zikredilmektedir ancak toprak söz konusu olduğunda bu toprağa "diyar-ı Rum" ve "Anadolu" denilmektedir. Ancak İsmet Özel Türkiye'yi bir yer ismi olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu bakımdan Özel'in "Anadoluculuk" itirazının isimle ilgili olduğunu düşünen Bergen (2015: 120), Özel'in söylemlerinin Anadoluculuk fikri ile çoğunlukla bağdaştığını düşünmektedir. Gerçekten de Özel, konuşmalarında ve metinlerinde Anadolu kavramını kullanmaktan bilhassa kaçınmış gibi görünmektedir. Onun kullandığı kavramlar "bu topraklar", "vatan" ve "Türkiye" kavramlarıdır. İsmet Özel'in Türkiye'yi bir yer ismi olarak kullandığı yönündeki tespitinde Bergen haklıdır. Fakat Türkiye yalnızca siyasi-egemen iradenin adı değil, aynı zamanda bu toprakların da ismidir. Dolayısıyla ona ister Anadolu ister vatan isterse de Türkiye denilsin, hepsi benzer bir düşün dünyasının yansıması olan kavramlardır.

Son olarak, İsmet Özel'in yerlilik anlayışı tartışılırken yalnızca Türkiye üzerinde söylediklerinin yorumlanması hiç şüphesiz ki eksiklik yaratacaktır. İsmet Özel, Türkiye üzerine konuşurken, diğer taraftan Batı, Batıcılışma, Batı medeniyeti kavramlarını da kullanarak, kendisini karşıtı üzerinden tanımlama yoluna gitmektedir. Bu bakımdan İsmet Özel'in görüşleri, Do-

ğu-Batı ayrımından ziyade, bir Doğu-Batı çatışması fikriyatını anımsatmaktadır. Bu bakımdan İsmet Özel'in yerlilik konusunda yaptığı vurguların daha iyi anlaşılabilmesi için Batıcılışmaya ilişkin görüşlerinin açıklanması gerekmektedir.

3. Batıcılışma Tartışmalarında Özel'in Konumu

Batıcılışma, Türk düşün ve siyasal hayatında oldukça geniş yer kaplayan bir tartışma alanıdır. Yaygın tasnife göre Batıcılışma, Osmanlı Batıcılışması ve Cumhuriyet Batıcılışması olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Osmanlı Batıcılışmasına ilişkin ise farklı yorumlar yapılmaktadır. Örneğin Kaçmazoğlu (2021: 141) Osmanlı Batıcılışmasının Nizamı Cedit Hareketi ile birlikte devleti yönetenler tarafından başlatıldığını ileri sürerken Topçu (2022: 13) Batıcılışmanın Tanzimat Fermanı ile başladığını belirtmektedir. Küçükömer ise (1994: 17) Osmanlı'nın Batı üstünlüğünü daha 16. Yüzyılın ikinci yarısında görmeye başladığını, ona karşı çıkabilmenin çaresini ise Batı'nın bazı kurumlarını kendisine örnek almakta aradığını dile getirmektedir. Sezer (1998: 147) daha kapsayıcı bir yorumla Osmanlı Devleti'nin toplumlar arası ilişkilerde Doğu adına yürüttüğü Osmanlılık siyasetini yürütemez duruma düştüğten; dolayısıyla kendi iddialarından ve hedeflerinden vazgeçtikten sonra Batıcılışma siyasetine yöneldiğini belirtmektedir. Bu anlamda ona göre Batıcılışma, Osmanlı Devleti'nin mevcut sorunlarına çözüm bulmak amacıyla üst düzey yöneticilerin özgür seçimi sonucunda gerçekleştirilmiştir. Bir başka ifadeyle Osmanlı Devleti, ortaya çıkan sorunları çözebilmek amacıyla Batıcılışmaya yönelmiştir. Bu bakımdan Eğribel (2011: 120) Türkiye'de Batıcılışmanın devletin siyasi bir seçimi olduğuna vurgu yapmaktadır.

Türkiye'de 19. Yüzyıldan bu yana Batıcılışma resmi siyaset anlayışıdır (Eğribel, 2011: 121). Türkiye'nin Batıcılışma serüveninde Batı'yı örnek alan aydınlar, Batıcılışmayı medenileşme, asrileşme, çağdaşlaşma hatta kültür değişmeleri gibi kavramlarla ifade etmişler ve Batı'ya dönük değişim isteklerini daha olumlu sözcüklerle yansıtmışlardır. Cumhuriyet'in ila-

nından sonra üst yapı değişimleri yoluyla devam eden Batıcılaşma, özellikle 1960'lı ve 70'li yıllarda artarak sürmüştür, 1980'li yıllarda Özal'ın uyguladığı liberal ekonomi politikalarıyla genişlemiş, 1990'lı yıllardan itibaren de küreselleşme söylemleri ile birlikte Batı'nın egemen olduğu dünya ile bütünleşme eğilimine “başarılı” bir şekilde uyum sağlamıştır. Cumhuriyet döneminde Ziya Gökalp ile belirli bir şekil kazanan Batıcılaşma tartışmaları daha sonraki tarihlerde Niyazi Berkes, Erol Güngör, Ali Bulaç, Emre Kongar, İsmail Cem ve Atilla İlhan gibi sosyolog ve aydınlarca aynı tempoda sürdürülmüştür (Kaçmazoğlu, 2011: 140; 2020: 120; 2021: 142).

Bu süreçte Batıcılaşma taraftarlarına kıyasla daha az görünür olsalar da Batıcılaşmaya eleştirel yaklaşan aydınlar da bulunmaktadır. Bunlardan birisi, çalışmanın önceki bölümünde de görüşlerine İsmet Özel ile karşılaştırmak suretiyle başvurulan Nurettin Topçu'dur. Nurettin Topçu, Tanzimat Fermanı ile başlayan Batıcılaşma sürecinde aydınların, Batı'nın yükselişindeki sırrı aradıklarını ve bu sırrı ararken farkında olmadan kendi dünyalarını Batı'nın içinde bulduklarını ifade etmektedir. Ona göre Batı karşısında gözleri kamaşan birkaç nesil “Avrupa'ya benzemek için ne yapalım?”, “Garplılaşma nasıl olmalı?” gibi sorular etrafında dönüp durmuştur. Topçu, söz konusu aydınları Batı taklitçisi olarak nitelendirmekte ve onların aşağılık duygusu ile hareket ettiklerini belirtmektedir. Batıcılaşma ile birlikte milli kültürden elimizde hemen hemen hiçbir şey kalmadığını belirten Topçu (2022: 13-14) özellikle Batı'nın ahlakı konusunda “Avrupa'nın iyi şeylerini alalım ama ahlakını almayalım” şeklindeki görüşü adi ve amiyane sözler olarak değerlendirmektedir. Ona göre bu adi ve amiyane sözler ile ilim yapılamayacaktır (Topçu, 2022: 48). Bu bakımdan Batı'nın ilmini ve ahlakını yanlış değerlendirdiğimizi belirten Topçu (2022: 37) ilim ile ahlakın aynı kökten çıktığını dolayısıyla aynı zihin dünyasının ürünleri olduğunu ifade etmektedir.

Batıcılaşmaya eleştirel yaklaşan aydınlardan birisi de hiç şüphesiz ki İsmet Özel'dir. Özel'in Batıcılaşmaya ilişkin görüşleri aynı zamanda yerlilik anlayışı ile de paralellik içerisindedir. Özel'in Batıcılaşmaya ilişkin görüşleri-

ne geçmeden önce, ilk olarak Batı kavramı ile ne anladığını tespit etmemiz uygun olacaktır. İsmet Özel'e göre (1987: 126-127) Batı denildiği zaman belirtilmek istenen bir medeniyet, bir inançlar sistemi ve hem medeniyeti hem de bu inançları içerisine alan bir değerler bütünüdür. Dolayısıyla Batı, tek başına bir coğrafi mekânı işaret etmemektedir. Batı; bir yöre, bir anlayış tarzı, bir zihniyet ve bir değerler silsilesi anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin Batıcılışması hususunda Özel bakımından ilk dikkat çekilecek mesele, Batıcılışmanın kimler tarafından gerçekleştirildiği ve hâlâ gerçekleştiriliyor olduğu meselesidir. Özel'e göre (1989a: 31-32) Osmanlı Batıcılışması da dahil olmak üzere Türkiye'de siyasetin yönlendiriciliği ve politik değişimler, aynı zamanda bir manzara değişmesine sebebiyet vermektedir. Türkiye'de sosyal ve kültürel hayatı biçimlendirme faaliyetlerinin halktan gelen bir atılım veya karşı çıkış ile mümkün olmadığını belirten Özel, devletin sosyal değişimde tek yön verici unsur olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla her dönemi devlet açmakta, her hareketi devlet başlatmaktadır. Bu bakımdan Türkiye'de Batıcılışma hareketi ve Türkiye'nin yönünü Batı'ya dönmesi meselesi, toplumun üst tabakasına mensup insanların isteğinin sonucudur. Bu durum Türkiye'de Batıcılışmanın yukarıdan aşağıya doğru yayılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda bu kimselerin örnek alınmaya uygun pozisyonlarda oluşları sebebiyle Batılı tutum ve davranışlar toplum genelinde daha kolay yaygınlaşmıştır (Özel, 1987: 153). Bununla birlikte, Osmanlı Batıcılışması ile Cumhuriyet dönemi sosyal değişimleri arasında ciddi bir fark bulunmaktadır. Osmanlı Batıcılışması, devletin varlığını korumak ve mevcudiyetini kurtarmak için başvurulan bir çare mahiyetindedir. Cumhuriyet dönemi Batıcılışma hareketleri ise Batı'ya ayak uydurma, onlarla aynı dili konuşma gayretidir. Osmanlı Devleti, kendisine bir yaşam alanı açabilmek amacıyla Batıcılışma siyasetini tercih etmiştir. Cumhuriyet dönemi değişimleri ise, mevcut yaşam alanına dahil olabilmek adına yapılmış faaliyetlerdir. Her iki dönemdeki gelişmeler de Batıcılışma ve yenileşmedir. Fakat aralarında böyle temel bir fark bulunmaktadır (Özel, 1989a: 88). Günümüze kadar gelen Batıcılışma sürecinde,

Türkiye’de yönetenlerin ve yönetilenlerin zihin dünyası hâlâ Batı’dadır. Batı medeniyetinin değerlerini benimsemeden yaşama imkanının olup olmadığı şeklinde bir görüşe talip olan kimse yoktur. Durum böyle olunca, Batı medeniyetinin kendi içerisinde girdiği çıkmazlar da fark edilmemektedir (Özel, 1990: 36).

İsmet Özel, günümüzde hâlâ aydınların Batılı alışkanlıkların peşinde olduklarını ve dolayısıyla da Türkiye’nin asli temayülüne bağlanmayı hiç düşünmediklerini belirtmektedir. Bu bakımdan Türkiye’de, Türkiye’nin hayat hakkını gasp eden güçlere karşı eleştirel bir bakış açısı gelişmemektedir. Türkiye’de Batılı görüş sahiplerinin Türkiye adına varmak istedikleri bir hedeflerinin olmadığını belirten Özel (1989b: 18), bunun yerli bir düşünme gerçekleştirebilecek bilinç eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Türk düşünce hayatındaki bu bilinç eksikliğinin sebebi ise Özel’e göre (1999: 47) Batılı açıklama biçimlerinin Batı’ya özgü olduğunun fark edilememesinin bir sonucudur. 1970’ler ile birlikte Batı düşünce hayatında bilimin ne ölçüde o bilimi yapan kişiye bağlı olduğuna yönelik tartışmaların olması dahi Türkiye’deki aydın açısından bir anlam ifade etmemektedir. İsmet Özel’e göre Türk aydınına efendisinin düşüncesinin keyfi olduğunu anlamak zor gelmektedir.

3.1. Uşak Mı Olacağız Öğrenci Mi?

Türkiye’nin düşünce dünyasına uşak olarak girdiğini belirten Özel (1999: 47-48) uşak olarak değil de öğrenci olarak girilebilseydi hem bu öğrenciliğin sona ereceği bir zamanın geleceğini hem de öğrenilen bilgilerin Türkiye’nin kendine mahsus düşünce sistemi içinde bir yere sahip olabileceğini düşünmektedir. Türkiye, düşünce hayatında kendi meselelerini seçememiş, bu yüzden çarpık bir düşünce hayatı oluşmuştur. Eğer söz konusu gidişatın önüne geçilmezse ve yerli bir düşünce biçimi oluşturulmazsa bu böyle sürecektir. Çünkü uşaklıkta ne kadar kıdemli olunursa, o kadar iyi bir uşak olunur. Çok uşaklık ettiği için kimse efendi olmamıştır. Ama iyi bir öğrenci, öğrendiklerini kullanacağı alana olan hakimiyetini artırabilmekte-

dir. Bu bakımdan Özel (2013: 202) Türkiye’de Türkiye lehine, Türkiye’nin çıkarlarını önceleyecek bir fikri canlılık talep eden insanların, ister istemez 18. yüzyıldan beri Batı’da gelişmiş bilimin – ki bu bilim ister fizik isterse sosyoloji olsun – dayanaklarını, hedeflerini ve bu bilimin içerisinde geliştiği toplumsal ve kültürel şartları iyi bilmesi gerektiğini belirtmektedir. Batıcılılaşmaya ve Türk aydınına yönelik daha çok eleştirel bir düşünce içerisinde olan Özel, yine de bu gidişatın tersine döndürülebileceği bir imkândan da bahsetmektedir. İsmet Özel bu imkânı, Türkiye’nin nispi bağımsızlığına bağlamaktadır. İsmet Özel (2014a: 241-242), Türkiye’nin Tanzimat’tan bu yana yüzünü Batı’ya dönmesi ile ilgili özel bir yanının olduğunu vurgulamaktadır. Batı medeniyeti ister kaba güçle ister politik manevralarla isterse de iktisadi baskılarla olsun, Türkiye’de bir şey yapmak istiyorsa, Türkiye bunu her zaman kendi eliyle yapmıştır. Türkiye’nin bu tavırını kendi kültüründe yaralar açmış, kendi insanına zorluklar yaşatmış olsa da örgütsel olarak nispi bir bağımsızlığı muhafaza etmesine sebep olmuştur. Özel, bu durumun bütün Batıcılılaşma sürecimiz boyunca süregeldiğini ifade etmektedir. Bu bakımdan Türkiye dışında, toplumunun büyük kısmı Müslüman olan devletlerin Batıcılılaşması dış devşirmeler yoluyla meydana gelmiştir. Ancak Türkiye’de Batıcılılaşma, içteki kitlesel birikimlerin kabul ve uygulaması ile cereyan etmektedir. Aradaki fark budur. Bu bakımdan Türkiye, nasıl İslamlaşmaktan vazgeçti ise bir gün Batıcılılaşmadan da vazgeçebilme imkanına sahiptir (Özel, 2008a: 144). Bu durumun gerçekleşmesi için ise anlaşılması gereken ilk mesele, Türkiye’yi güçlü kılacak olan unsurların Batı’yı güçlü kılan unsurlar olmadığıdır. Tanzimat ile başlayan bu Batıcılılaşma meselesi, tersine çevrilebilir bir meseledir ve Türkiye’nin de buna ihtiyacı olduğu apaçık ortadadır. Türkiye, Tanzimat Fermanı’ndan bu yana Batı kültürü içinde nasıl biçim alabileceğine dair uzun soluklu bir tecrübe yaşamıştır. Özel, bu tecrübenin tersine de yaşanabilir olduğunu düşünmektedir. Nitekim Özel, Türkiye’nin kendi değerlerini önceleyerek ve kendi kültürel yapısından başka bir kılavuza ihtiyaç duymadan var olmasının mümkün olduğunu vurgulamış, hatta bu tecrübenin tersine yaşanması-

nın Türkiye'nin esenliği için gerekli olduğunun altını çizmiştir.

Sonuç

İsmet Özel düşüncesinin Türk sosyolojisinde yerlilik tartışmaları bağlamında değerlendirmeye açılması, yerli sosyolojimize dair bilgilerimizi ve iddialarımızı genişletmek, yeni sorular sormak ve yeni fikirler üretmek anlamına gelmektedir. İsmet Özel, çalışmalarında her ne kadar bir bilim olarak sosyolojiye özel bir yer vermese de kendi metinlerini ele alış biçimi, ilgilendiği konulara yaklaşımı, tarihi ve kültürel unsurları ön plana alarak açıklamalar yapması, görüşlerinin sosyolojik bir yorum olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Bu bakımdan Özel'in siyasi, politik ve ideolojik fikirleri sosyolojik bir zeminde değerlendirilmeye uygundur. Aynı zamanda Özel'in görüşlerinin böyle bir çerçeve içerisinde gündeme getirilmesi, Türk sosyolojisinde bir gelenek oluşturma, bu geleneği devam ettirme, çeşitlendirme ve güçlendirme çabasının da bir ürünüdür.

İsmet Özel'in görüş ve fikirlerinin yerlilik tartışmaları kapsamında değerlendirilmesi, bizzat kendisinin çalışmalarının mahiyeti sebebiyledir. Özel'in ilk düzyazı eserinden, kurucusu ve hâlen fahri genel başkanı olduğu İstiklal Marşı Derneği'nin web sitesinde haftalık yazdığı yazılara kadar tüm metinleri yerli bir bakışın ürünüdür. Dahası, İsmet Özel'in yerlilik anlayışı yalnızca düşünsel bir alanda kalmamış, fiiliyata, bizzat hayatına da yansımıştır. Bunun bizatihi tezahürü ise gerek 1963 yılında sosyalist dünya görüşünü benimserken Türkiye İşçi Partisi'ne kaydolması gerekse de Türklük düşüncesine yönelik yoğun çalışmalarının ardından 2007 yılında kurduğu İstiklal Marşı Derneği'dir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları bağlamında burada değinilmeyen fakat İsmet Özel'in yerlilik anlayışını çeşitlendirebilecek bazı alanlar da vardır. Bu alanlar arasında dünya sistemi, bu sistemin kuruluşu, Batı medeniyeti, bu medeniyetin yaratılması ve işleyişi, dünya sistemi ile küfür düzeninin ilişkisi, "Amerikanlaşmak yahut Türkleşmek" söylemi sayılabilir. İsmet Özel'in bu kavram ve temalar etrafında geliştirdiği fikirleri de hiç şüphesiz

onun yerlilik düşüncesinin dayanaklarını oluşturmakta ve bu bakımdan özenle üstünde durulması gereken meseleleri işaret etmektedir. Bu meseleler, yine yerlilik bağlamında değerlendirilebileceği gibi sosyolojik bakış açısıyla ele alınabilecek başka çalışmaların konusu olmaya da uygundur.

Kaynakça

- Bardakçı, M. (Ağustos 11, 2012). İsmet Özel ve Murat Bardakçı “Müslüman Türk” Tartışması.
<https://www.youtube.com/watch?v=SrVGYOeQ0eg&t=1s> adresinden 16.11.2023 tarihinde erişildi.
- Bergen, L. (2015). *Kalın Anadoluculuk: İsmet Özel'e Bir Cuma Mektubu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozarslan, H. (1990). İsmet Özel Üzerine. *Defter*, 15, 91-96.
- Eğribel, E. (2011). Toplumsal Değişime Mi Toplumsal Çözümle Mi? E. Eğribel ve U. Özcan (Ed). *Değişim Sosyolojisi: Dünyada ve Türkiye’de Toplumsal Değişim* içinde (ss. 119-128). İstanbul: Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2011). İkinci Kuşak Türk Sosyologlarında Toplumsal Değişim Anlayışı: 1923-1945 Dönemi. E. Eğribel ve U. Özcan (Ed). *Değişim Sosyolojisi: Dünyada ve Türkiye’de Toplumsal Değişim* içinde (ss. 139-148). İstanbul: Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2019a). Kemal Tahir Düşüncesinde Yerliliğin Sosyolojik Dayanakları. *Sosyologca*. (9)17, 60-70.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2019b). *Türk Sosyolojisinde Temalar 2: Kuram, Uygulama, Sosyalizm*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2020). *Türk Sosyolojisinde Temalar 3: Doğu Batı Çatışması*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2021). Türk Sosyolojisinde Toplumsal Değişim Konusunun Değerlendirilmesi Üzerine. *Sosyologca*, 22, 139-150.
- Kızılcılık, S. (2011). Türkiye’de Sosyal Değişim Olgusuna Batı Sosyolojisinin Değişim Teorileri Dışında Bakmak ya da Kemal Tahir ve

Baykan Sezer'den Hareketle Yeni Bir Sosyal Değişme Teorisi İnşa Etmek. E. Eğribel ve U. Özcan (Ed.) *Değişim Sosyolojisi: Dünyada ve Türkiye'de Toplumsal Değişme* içinde (ss. 149-209). İstanbul: Kitabevi.

Küçükömer, İ. (1994). *Düzenin Yabancılaşması: Batılılaşma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Odacılar, A. (2022). *Türkiye'deki İslamcı Düşünüşte Bir Nebavit: İsmet Özel Ontoloji Üzerinden İslamcılık*. [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Özcan, U. (2003). Kemal Tahir'in Soruları ve Sorgulama Biçimleri Üzerine, E. Eğribel ve U. Özcan (Yay. haz.) *Kemal Tahir'in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına* içinde (ss. 87-95). İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.

Özel, İ. (1987). *İrtica Elden Gidiyor*. İstanbul: İklim Yayınları.

Özel, İ. (1989a). *Cuma Mektupları I*. İstanbul: Çıdam Yayınları.

Özel, İ. (1989b). *Cuma Mektupları II*. İstanbul: Çıdam Yayınları.

Özel, İ. (1990). *Cuma Mektupları III*. İstanbul: Çıdam Yayınları.

Özel, İ. (1992). *Cuma Mektupları V*. İstanbul: Çıdam Yayınları.

Özel, İ. (1995). *Waldo Sen Neden Burada Değilsin*. İstanbul: Şule Yayınları.

Özel, İ. (1999). *Taşları Yemek Yasak*. İstanbul: Şule Yayınları.

Özel, İ. (2003). *Çatlıycak Kadar Aşkî*. Adam Yayınları.

Özel, İ. (2008a). *Toparlanın Gitmiyoruz I*. O. Özbahçe (Yay. haz.). Ankara: Ebabil Yayıncılık.

Özel, İ. (2008b). *Toparlanın Gitmiyoruz II*. O. Özbahçe (Yay. haz.). Ankara: Ebabil Yayıncılık.

Özel, İ. (2008c). *Toparlanın Gitmiyoruz III*. O. Özbahçe (Yay. haz.). Ankara: Ebabil Yayıncılık.

Özel, İ. (2012a). *Desem Öldürürler Demesem Öldüm*. İstanbul: TİYO.

Özel, İ. (2012b). *Bir Akşam Gezintisi Değil Bir İstiklal Yürüyüşü I*. İstanbul: TİYO.

Özel, İ. (2013). *Bir Akşam Gezintisi Değil Bir İstiklal Yürüyüşü II*. İstanbul: TİYO.

Özel, İ. (2014a). *Sorulunca Söylenen*. İstanbul: TİYO.

Özel, İ. (2014b). *Üç Zor Mesele*. İstanbul: TİYO.

Özel, İ. (2015). *Faydasız Randevu*. İstanbul: TİYO.

Sezer, B. (1998). *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları*. İstanbul: Sümer Kitabevi Yayınları.

Sezer, B. (2004). Doğu – Batı Ayrımı. *Doğu Batı*, 2, 37-44.

Topçu, N. (2020). *Ahlak Nizamı*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Topçu, N. (2022). *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Topçu, N. (2023). *Yarıncı Türkiye*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Tüzer, İ. (2012). *İsmet Özel Şiire Damutılmış Hayat*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Yurtsever, H. (2016). *Yükseliş ve Düşüş: Türkiye Solu 1960-1980*. İstanbul: Yordam Yayınları.

Yusuf, S. (2005). *Bir Masal İsmet Özel'i*. İstanbul: Şule Yayınları.

||Beyan ve Açıklamalar/Disclosure Statements ||

1. Bu çalışmanın yazarı, **Bilgi Dergisi**'nce beyan edilen araştırma ve yayın etiği ilkelerine uydüğünü beyan etmektedir (The author confirms that his work complies with the principles of research and publication ethics announced by **Bilgi**).

2. Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir ve araştırmadan herhangi bir üçüncü şahıs/kurumun etkilenebileceğine dair bildirim bulunmamaktadır (No potential conflict of interest and the research's effects on any person/institution was reported by the author).

3. Makalenin tamamının Abdulkadir **İnce** tarafından kaleme alınmış olduğu bildirilmiş ve ilave bir teşekkür konusu belirtilmemiştir (It was reported that the article was written by Abdulkadir İnce, as no additional acknowledgement has been made).

Extended Abstract

A Poet's Contribution On The Debate On Indigeneity In Turkish Sociology: İsmet Özel's Understanding Of Indigeneity

Abdulkadir İNCE

İsmet Özel (1944 -), one of Turkey's leading poets, entered the Turkish literary world with his poems in the 1960s. İsmet Özel, who began to produce prose works in the second half of the 1970s, expressed his views on social issues in his columns, essays and conferences. İsmet Özel has produced ideas on a wide range of areas, from Turkey's social structure to its historical and cultural characteristics, from its position in world history to the policies implemented in current politics. In this study, based on İsmet Özel's columns, prose texts, conferences and speeches, a discussion on Turkish society, Turkish history and culture, Westernization and Turkey's position in the face of Westernization is conducted. From this point of view, Özel's unique understanding of locality is opened to discussion and Özel's political and political thoughts, which are mostly kept on the agenda by literary circles, are analyzed on a sociological ground. In this respect, İsmet Özel is an important figure who is known for his identity as a poet, but draws attention with his statements on Turkish society, Turkish political history and the Westernization of Turkey. Therefore, in this study, İsmet Özel's political and political views, his criticisms of Westernization and his comments on Turkish society will be evaluated in the context of "indigeneity" in Turkish sociology. In its simplest form, indigenouness represents an understanding that social phenomena should be handled within the framework of the historical accumulations and cultural values of the society in which they take place. As a result of the study, it has been determined that the evaluation of İsmet Özel's views and ideas within the scope of the debate on indigenouness is due to the nature of his work itself. All of Özel's texts, from

his first prose work to the weekly columns he continues to write today, are the product of an indigenous perspective. Moreover, Özel's understanding of indigeneity did not only remain in the intellectual sphere, but was also reflected in his personal life.